

վորսնեան, ըբբո՛ր կայք թի, է յնէ սոսնի կայք թի, է յնէ սոսնի կայք թի (գործիքն) որպիսի կ'արածն մերս՝ բարկարն Մարգրեանցիք առ ձեզ կրեալ ընդգնեալ առ ձեզ կրեալ, զի կրկն եղիք օրինակ խնուալ ստահակերնն:

Գործախարար նամակն վերջերը շատ աղաւաղ կ'երեւայ հայ թարգմանութիւնը. նաեւ յոյն բնագիրը այլապէս էն, որոնք ստաբեր ընթերցուածն ներքեւ նշանակեցիք: Նաեւ խորեանցի վերջերը կամաւ այլապիսեան կ'երեւայ. վառն զի իւր ընթերցուածն եւ ոչ բնագրաց միոյն հետ միասն է եւ վերջապետութիւն շունիհ: Ասոր նշան է «ի գարձին մերս»՝ խօսքը, որ Հայկոյ աւելի յարմար է, բայց ոչ այնպիսի եւ Աղեքանդրի:

Այս նամակին եւ Տիրբանակերի առման նկարագրութեան մէջ խորեանցի մեծածած է որբը զըսել մը, որ Աշխատանի զէպքը կը պատմէ: Իսկ կոպիտեան շատ աւելի խոր էր զնէ Թերաց քաղաքին առու՛մը, որմէ յառաջ կը պատմէ Աղեքանդրի Երաց տեսնելը, որ նշան էր Եւրոպայ առման, Եւրոպայ կարծանողը, Գարեհի սպառնալից նամակ գրելն առ Աղեքանդր, Աղեքանդրի պատասխանն ու թղթարեւոյ զէպքը: Գարեհի իւր նորարարաց եւ անոնց գրած այլեւայլ նամակները, Գարեհի առաջին մեծ պարտուան, Աղեքանդրի ապա ի Յայնս արշաւէն յԱքայիս, իդնէն, Աբգերա մեծ գարն, եւ վերջուպէս Ակրոպանթացոյ Ապրզոնի մեհնիսն մէջ գործած միջոգէպը: Ասկէ ետքը հազն Թերաց հետ կ'ուսիլը կը պատմէ:

(Հարսնախելի) Է. Յ. Յ

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ՀՆՈՐԵՆ ՉԵՒԿԻՐԻՔ ՎԵՆՆԱՅԻ ՎՍՏԱՐԱԿՆԵ ԳՐԱՅԵՆ

(Հարսնախելի եւ Իւր.)

26.

[Cod. Arm. 26.]

ՌՃԻԴ = 1675:

ՅՈՒՂԹՔ 139: — ՄԵՃՈՒԹԻՒՆ 26X20 cm. — ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿՐԿԵՐՆ 19X18, 5 cm. — ՏՈՂՔ 35: — ՆԻՒԹ, ԹՈՂԹ ՎԻՂՆ ԵՒ ԱՄՈՂՈՐ: — ՎՍԱՂ. Կարճկազմ ՏԻՍ ըՈՂՎ, ԿՐԿԵՆ ԿՈՂՈՆ ԵՒ ԻՍԿՆ զԻՆՍԱՅԻՆ ԿԱՎ. ԺԻՐԱՆԱՍԿԻ զԻՆՍԱՅԻ ԺՈՒԿԵՐՈՎ, ՎՐԱՆ ԵՒ apostolice զՐԱՅԸ.

1 Այս վերին կայքը նեւազգաց արտապետութեամբ այլապէս է. ABC Գրեմն. *Αὐ θρωὶ παθίσονται καὶ οἱ λοιποὶ, πῶσον ἀποθνήσκω Μακεδόνας πῶς τὴν θύαν ἀπονοίαν.* (ի ձեկն ուսցին եւ այլք ի թէ որպիսի հիւ կարն Գրեմնացիք առ ձեզ անմանութիւնը) Գրեմնապէս նաեւ: *V: Igitur per vos ceteris etiam magisterium procurabitur, quid virum sit in Maecedonum dexteris ae fortitudine.* Խորեանցի վերջապետութիւնն այլապէ գրած է:
 2 Երկրորդ օրինակ. «Աւսցին եւ այլ քաղաքք զՄարգրեանց քաղաքութիւնն. զոր աւանն առ ձեզ անբարտաւանութիւնն»:
 3 Կոպիտեանէի բոլ նամակը կը վերջանայ այսպէս. «Բայց է ներ եւ առեւան յաստանոց հրաման անխաւթ քանիք անցք ընդ քաղաքս ներ. ոչը լքուք բարի խորհրէզով, եւ՛նէ ոչ՝ ապականեցարուք ի իմաստեօք»:
 4 Խոր. Գ. Իէ:
 5 Գրա՛մ. Աղեքս. ՃԱ-ՃԻԵ:

ալ անկիւնը Գառն Աստուծոյ եւ աստղ. ձայն անկիւնը՝ Նետ, մէրուղ՝ Կրկն Թուարոյ արեւծ թաթերնիս ընդունակ մը վրայ թուծ. որոնք վրայ իտալ կայն այլ նշանք: Տակը *1688 (-): — ՎՍԱՂԱՄԱՐՆՈՎ. ընդամերսուպէս լաւ: — ԳՐԻ. ընդգրք մեծ. տմեւ: — ԽՈՒՂԹՐԻՔ ԵՒ ՄԱՂՈՒՄԱՐՆՈՎ Ի ԿՐԿԵՐԱՆ ԿԱՐՈՒՄ: — ՎՍԱՂԱՄԱՐՆՈՎ ԵՒ ՏՈՂ. 10b, 62b, 63a, 63b, 129. Նոյնպէս սեղերն՝ Ե. ԿՐԿԵՐՆ 3 ԹՈՂԹ: Տիւ սեղ շատ յոյն է գրուիւնով, մասնաւոր թղ. 135—139: — ՓՄԱՂԱՄԱՐ. ՌՃԻԴ (= 1675): — ԳՐՈՂ *Նիկողայոս արքեպիսկոպոս Լիվոս Հայոց: — 8bՂ. Հոմո: — ՏԼԻ. զԿՐԵ: — ՅԻՇԱՍԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔ. Թղ. 9b, 62a, 135b.

- * Մատենաւ եւ Գրք յեւանդարտութեան:
- 1. Թղ. 1a. «Սիկիզիս Աստիանաց կղերիկասաց»:
- 2. Թղ. 4a.—9b. Փոքր ստորմանք:
- 3. Թղ. 11a.—62a. Չեռանդուութիւն եւ պիսկոպոսութեան:
- 4. Թղ. 62b. Պատարագէն մաս մը:
- 5. Թղ. 64a. Կիսաարքայապետութիւն:
- 6. Թղ. 70b. Սարկուսապետութիւն:
- 7. Թղ. 85b. Գահնայայտութիւն:
- Ասոցմէ զատ կան քանի մը կտորներ.
- 8. Թղ. 125b. «Կարգ սքեմաւարաց զոր արարեալ է աւերն Գիւգորոս եպիսկոպոս Պատրիարքայ քաղաքին, հրամանս սեծին Ասորի»:
- Այլքէն. «Եպիսկոպոսն առէ զազօթս. Առաւանք յառիտեան կատարեալ իսկութեամբ»:
- 9. Թղ. 134b. «Արհնութիւն վերջորի»:
- Այլքէն. «Եպիսկոպոս առէ. Աջալե՛ծ զքեզ աւեր Յիսուս Քրիստոս»:
- 10. Թղ. 136a—139a. «Կարգ իշխանութիւն տալոյ վանաց հօր Հօրն ըստ սոցրուսթեան ուղղափառ եկեղեցւոյ եւ ըստ հրամանի Մեծի արքայն Հօրն մերոյ Անտոնի ընտապատարի»:

ԾԻՇԱՍԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1. Թղ. 9b.

Փոքր ստորմաններէն վերը. «Մինչեւ ցայս վայրս կարէ ամենանաւ. եւ անտի յառաջ ոչ կարէ: ամենանաւ, Հիւզերորդ ստորմանէս այսպէս իմացիւր եւ յիշեալ: Նիկոլայոս Արեւիկայոս Լիւն Հայոց տար յեւանդարտութեան խորտոյն 1675. Խորթ 26:»
 Վերջին մասնն սկսեալ նոր նեւք մը այլեւայլ փոփոխութեան ըրեր է, որով գտաւոր եղած է սակիւր կարգալ. (մը նորբերով գրածն է վրան գրուածը):
 Տակին՝ որպիսի կարելի է առե՛ծուս:՝ «... Չնիկողայոս արքեպիսկոպոս Լիվոս Հայոց որ զձեռնապետութիւն. . . Իրէ է ի մեծ հաւով»:

2. Թղ. 62a. «Կարտաշատ այս նեւանդարտութեան գրէր ի մեծ Հոմո. նեւանդարտ մեղաւորս Լիվոս Աղեքանդրեպոստ եւ առաջնորդի Պողոսանայ. յերկրէ Հայոց ազգի. Թղ. ՃԻԴ (դրոս է Ռ): մարտի. Է. ըստ Հայոց եւ ըստ Ֆրանսաց ՌՈՂԷՅ (-1675) ի մարտի ամսոյ Ի:»
 3. Թղ. 135b. «Եւ զձեռաւոր Նիկողայոս Աղեքանդրեպոս Լիվոս Հայոց եւ Պողոսանայ երկրի առաջնորդ յիշեցէ ապաւին»:
 ՃՄՈՒՄ. Թիւ 28: — Նիկողայոս նեւազգին օրինակած է ի պէտս իւր. վառն զի ձեռքիս այստքն նեւանդարեց ի Հոմո՛ւ իւր յարորդ 98Ե Վարդան Եւանանան, ինչպէս կը պատմէ Սեւ-Պարոս Ռոշ Ես իւր Ժամանակագրութեան մէջ յամին 1676 (ՉԼԵԱ. Մատ. Վիկնիւն, Թիւ 7 Բ.):

1. ԹՂ. 5. Ցանկ բարց:

2. ԹՂ. 10a. «Գիրք յաւրեմ վերջեալ զործոյ որբարևելեան», ինն կտոր է զործբը, որուն վերջն է ԹՂ. 194a:

ա) Յառաջբան հաստիւն-խորհանելն: Սիկշէն ույլեայլ Տոգեթի ործորդի րիւնկ վերջն կը ընթանէ պակէս (ԹՂ. 13a.) «Վասն այնորիկ շահանու մի-նախեանց որբոց հաստիւն զակաւ բանքս զոյստակի եւ կորեթի ի մի ես Քաղցարաւորս աղքատ եղիկսպաս ոգիս հաստայն ի խորհանելն ի լարն բարբառոյն ի հոյ վերսս ի փասս Աստուծոյ եւ ի օգտու թիւն ընթ երցողաց, եւ արգ սխանիմք նախ զսկիզբն բանից ծնողաց (այսդեհ) մերոց ստէ:»

բ) Հոս կր սկսէ բուն գիրքը: «Թալգո ժոջո-րէնց որբարևելեան», Սիկշէն. (ԹՂ. 13a.) «Ձերկին եւ գերկիր. վարդապետք սահն թէ է. Աստուած ի սկզբն լինու թեան արարածայս, երես զործս զոր-ծեաց:»

գ) ԹՂ. 58b. Երկրորդ օր:

դ) ԹՂ. 80a. Երրորդ օր:

ե) ԹՂ. 102b. Չորրորդ օր:

զ) ԹՂ. 114b. Հինգերորդ օր:

է) ԹՂ. 120a Վեցերորդ օր:

ը) ԹՂ. 147a. Եօթներորդ օր:

թ) ԹՂ. 189b. Ութերորդ օր: Վերջ՝ ԹՂ.

194a:

3. ԹՂ. 197a. «Համառոտ հաստուածն Թալգո հոգւոյ եւ զբարևելեան նորին», Սիկշէն. «Ան է Արիստուէլ ի գիր Տոգեայ թէ Տոգիս կերպիւ ինչ է ու այրնքն զի կրէ ընդունել յինքն զմանու թիւն աննայն իրաց:»

Գլուխք ԾԵՆ: Վերջ՝ ԹՂ. 245a.

4. ԹՂ. 247b. «Թալգո աստուծախելեանց Տոգ-ւոյն», Սիկշէն. «Թեա ասելոյ յեռնիւն հոգւոյն եւ ի զբարևելեան նորին եւ ի ներգարծութեանց եւ ի յառաջերոց նորին Այժմ ասացուք ունակու թեանց նորին որք են որակու թիւնք Տոգւոյն:»

Գլուխք ԻԿ: Վերջ՝ ԹՂ. 287a. «Կատարեցաւ գիրքս Որ յաղագս Հոգւոյ եւ զօրութեանց նորին. եւ ասաքինու թեանց. ի փասս Աստուծոյ Տօր եւ որդւոյ եւ Տոգւոյն որբոց ստէ:»

5. ԹՂ. 289a. «Թալգո բնախելն երչալո-նց: Կախ ինորի թէ աննեւին են անմարմին», Սիկշէն. «Երես թէ ոչ զայն ար է անմարմին մի-այն Տամեմտորին առ մէջն եւն: Վերջ՝ ԹՂ. 365a. «Յայտ ի ի Մատթեոս ԺԻ. ուր սաս. գարնայց ի տուն իմ աւստի երէ: — այսբան բաականացի յա-ղագս Տրչալոնկաց. ի փասս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. որ է աւրճնու ընդ Տօր եւ Տոգւոյն որբոյ, յախտանս յախտանից սանն:»

Գլուխք ԻԵ: Իւրաքանչիւրն ալ մանր զկնոց ըստմուտ: Վերջը ԹՂ. 365 կայ խթնոր այդ մէ, շոր տես Յէշաբարգրութիւն 3:

6. ԹՂ. 365b. Վերջնիւր պակաս է Սիկշէն.

«Մասկանացու կերպոյ Գ. յապու թիւն սնի արեարճի. Կան զի անցաւ որ է Երկրորդ» եւ պակասուէն «ենն: Բովանդակը լաւ թուղթ, վերջ՝ ԹՂ. 368b: Ուրիւն մը գործ կ'երկայ, որուն երբեւ շարունակութիւն է նաեւ թիւ 7:

7. ԹՂ. 368b. «Նորին Քորուս. ի բան սալ-

մանի որ սակ վասն մահուան. Ահա շարիւղ եղիք զաւուրս իմ», Վերջ՝ ԹՂ. 370b:

8. ԹՂ. 371a. «Գալգո բանն: Ներքալգոն բարցասայրեմեան: Ներտիս կոսկիրոյ Հայոց: Թալգո գերագունիցն եւ թիւ անց Տրչալոնկոցն սրբոց Միքայելի եւ Գարբէիլի եւ ամենայն երկնայնոց զօրութեանց: Չոր տանն եկեղեցիք Գրիստոսի ընդ տիեզերս Համահմեքայք ուրանութեամբ: Ի Նոյնմիքերի շէ:» Սիկշէն. «Այսար բերկարտն եկեղեցւոյ Հանգրիսարեակ զարհայայտու թիւն յննայ Տրչալոնկայսպէս:» Վերջ. (ԹՂ. 404b) «Որպէս բաժանէ եւ այս արդարապէս ըստ իւրաքանչիւր արժանաւորութեան ի փասս իւր յաւ-տանս:»

ՅԵՐԱՍԱԼԱՅԻՄԻԹԻՒՆԵՐ (Տես 2. ա)

1. ԹՂ. 194a. «Որ ընթերցող. զաւուր բարի յիշու զիմոյն քրջն որայ սուտանուն Իսայէ զաշանայեղ. նաեւ Տանգերն ամեռնեան իմով միով ուղորմու յիշել աշա-լեմ. ի սուրբ աշոթս ձեր: Աձն:»

2. ԹՂ. 245a. «Չեղաւոր եւ զանիմաս գրիչս աղալեմ յիշել ի տերն Աձնն:»

3. ԹՂ. 365a. «Արգ զգաւ եղեւ սուրբ զրոցս որ յաղագս Տոգւոյ եւ զօրութեանց նորին: Եւ երկրորդ ըստ ասաքինութեանց Տոգւոյն: Եւ երրորդ յաղագս բնութեանն Տրչալոնկաց: Կախ ինորի թէ աննեւին են անմարմինք (Ուրիւն թիւ 3, է 5.) Ի Սուրբ արժու-ւոյս Եսայի ընդՏոգւանու թ. Տոգուր եւ արժՏարիւր որբոց նշխարացս որ սաս կան Տաւաքեւլ. է Ինքոյ սու-ժի բանասիրի Պոլոս Լուրգուրէ. եւ զալ զիտակութի, որոյ յիշանուն արճնութեամբ եղիք: — Աղալեմ զձեղ յիշել զն զանարծան Եսայէ երէց գրիւ եւ զնոյնն իմ:»

4. ԹՂ. 404b. «Գրեցաւ գիրս. վեցօրէց. Տոգեայ. եւ Տրչալոնկաց. ի Թժժժ ՈւճԿԳ (= 1714). Եւ յամեանն Նոյնմիքեր: Իւ. օրն. զէ. ի ձեռագրե Նո-րոց յեռնայն երչոս: Ի Տոգւանագրութեան գրերը ընկապուեցի. ստանա Աղեքսանդրու Նախորդի երկոց երանելոյ կաթուղիոսին սուրբ Էլիփաննի ամենայն Տայոց: Եւ ասալնորդ երկոց որբոց արժուոց սուրբ յիշուասքեմոյ, եւ կոտանդնուպոլոյ Արճի եղիկոպոս, աստուածարանութեան ի Կոնստն Եր Երեւանն Լուրգուրէ. ամեն:»

Եթէ Յիշապակագր. 3ին մէջ յիշուաներուն միտ զձեք, նոյնը պէտք է իրեն յիշապակագրու իմն ժառնեալգրին նկատել. ուստի եւ Սուրբ Երեւան վանքն քրած է Տրչալոնկայ ի ինորոյ Պոլոս վարդապետին Ասով զրութեան անը ձեք գիտնոր որշ: Բայց Յիշապակ. 4ին զրութեան կերպին նոյնպէս զբոց զարդերեն ծն կերեայ թէ Կ. Պոլոս ըստ:

30.

[Ճեռագիր Փր. Մի. Ալեքի:]

Իբր ԺՁ Գար:

ՌՈՒՂՈՒԹ 324: — ՄԵԾՈՒԹՈՒՆ 12x9 cm. — ԳՐՈՒԹՈՒՆ ՄԱՍԻՍ 8, 5x6 cm. — ՏՈՂ. 23: — ՆԻՍ. ԹՈՒՂ ըստն, արժնս ողորդակ, այժմ մա-շու: — ՎՃՊ. Փայտակալով կաշուակոտ արեւելեան, Նեպո թիւր ւսթ: — ՆԱՎԱՍՏԱՆ. Խոտանութեւն ՆՈՒԹՈՒՆ են կրած են շատ ԹՈՒԹ, ոմանք նաեւ ծա-

կոտած, պատանաւ, այսպէս մտաւանդ թղ. 1-10, 11, 32, 34, 42, 45, 52, 59, 94, 101, 129, 148, 149, 198, 204, 226, 227, 248, 260, 261, 320-324: — ՊԱՍԿԱՆ ԵՆ Թուրքի 50-51: — Վերջո Տակաւան զորք զրուած է Թուրք մը, նայնպէս Տարուկոնց Թղթոց մէջ մաս մ'ուրիշ տեղ: — ԳՐԻ. բարոզի մանր, միակերպ եւ բաւական մարտը: — ՍԿՋԲԱՆԳՐԻՐ Կարգաւ եւ քերական զարգացիք, նոյնպէս լուսանցափոց (որ կոչին նս) եւ խորագիրք: — ՍԿՋԲԱՆՈՂՔ նշանաւոր բաժանմանց զոյնզոյն թմարաւ եւ ՋՐԱՌԵՅՐԻՐ. սասնց զիմաց ալ ԼՈՒՍԱՆԾԱՋԱՐԻՐ եւ մանր ԼՈՒՍԱՆԾԱՆԿԱՐԸ (բազմաթիւ) զունաւոր, ոսկի կը պակտ: — ԽՈՐԱՆՔ Կան թղ. 1a: 163a. եւ ԿԻՍՍՈՒՐԱՆՔ թղ. 8b, 53a, 102b, 209b, 262b, 282b, 296b. Նստե ՆՄԱՐՔ Կան (մարտոյն մէջ մեծ բաւական) 11b, (եղծաւ) 32a, 52b: Ասոնցմէ շատերը մարտը չեն պաշուած: — ԼՈՒՍԱՆԾՔԻ վրայ նշանակուած են երաց չ-չ-ի եւ ւ-ւ-ի նախառու-թեանը (ո. տ. 5, եւն): — ԺԱՄԱՆԿ. անպայ, իբր ԺՁ-ԺԷ զարկն: — ԳՈՒՇ, ՏԷՐ Մարտը սո: — ՏԵՆՂԻ. անպայ: — ՏԷՐ. Թեքես զրեւ: — ԾԻՇԱՏԱԿԱ-ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՔ. թղ. 1a, 9a, 324b.

* Մասեան եւ Հարբոնոց, որուն մէջ կարգաւ կան գլխաւոր տաներու եւ սրբոց եւ այլ աւաւրց շարականք: Սիւրբ. «Երգեցէք որդիք Արեւիկի»
 Թղ. 9b. Կանոնի Աստուածայայտութեան ճրագաւորքի:
 Թղ. 27a. «Մեծացուցէք մեհմանս»
 Վերջ 31b.
 Թղ. 32a. Կանոնի Քառասներեւ Պաշտեանն Բերատոսի:

Թղ. 53a. Կանոնի Բուռ Բարեկենդանի
 Թղ. 102b. Կանոնի Յարութեան Ղազարու:
 Թղ. 163a. Կանոնի Պնտեկոստեի:
 Թղ. 209b. «Ի վերայ վիթի Տաւատո շինեցէք
 Էջբո սուրբ զեկեղեցի» եւն:
 Թղ. 262b. Կանոնի Համաբերն ամենայն մարտիրոսաց:

Թղ. 282b. Կանոնի Համաբերն ամենայն ննջեցելոցն ի Բերատոս: Սիւրբ. «Արհնեալ ես զու Բերատոս յարեալք ի մեռեալոց»
 Թղ. 296b. Արհնութիւններ յարութեան Բերատոսի Աստուծոյ մերայ: Սիւրբ. «Երգեցո՛ք երգ նոր Աստուծոյ փրկչին մերոյ»
 ԹՒՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1. Թղ. 1a. տակը ռուսացի վրայ. «Սեպտը իմ' (եմ') զու հան յաւարտը աղծթը գրուած է:

2. Թղ. 9a, 23. «Չտէր զդոյն քիւն (= Մ-բ-բ) յիշել ի տէր աղայեմ' զիզդ»
 3. Թղ. 324b, 14. «(Փ)ազ Տամաղոյ միանա- կան. || անեղ անար. մի տերութեան. || երեքաննեան մի բնութեան. || Տոր եւ որդւոյ Տազոյն բրդեանն. || անբա- ժանելի Աստուածութեան. || Որ տրկարիտ յոյնութեան. || եհաս Տոգին ճրջմարութեան. || ի գծագրել զայս եր գրաւն. || որ եւ կոչի սայ լարուած || լարուտ ուրած են գա- նազան. || ի տերն որոցն եւ տերութեանն»
 Հմտ. Թիւ 24:

Հ. Յ Յ.

ԱՐՄԵՆՍԵՔԻՏԱԿԱՆ

ԱՌԵՆՏՐԱԿԱՆ

ՔԵՐԻՒՆ ԵՐԻԹԵՆԵՐԻՆԻՐԻՆԻՆ ՈՒ ԸՈՒՅՆՈՐԵՆ

Ի ՌՈՒՍՈՍԵՆ

Մըպի ալ ամենայն ուրեք տիրող կարծիք էր, թէ քարիղի աղբիւրներն ի Կաւկաս տակաւ պիտի ցաւմարին, սակայն ընդդէմ ամենայն անխառնութեանց վերջերս աղբիւրներն առատութեամբ սկսան քարիղ արտադրել: Արդիւնաբերութեան աճելովն՝ առուտուրն ու արտածութիւնն այնպէս ծաւալելու սկսաւ՝ որ ուստական քարիղը յետոյապ մրցելու սկսաւ ամբիկիան քարիղին Տեոմ:

Земомисте руссе թերթը Ռուսաստանի քարիղի ստացման եւ վաճառականութեան վրայ ընդարձակ տեղեկութիւններ կու տայ. որով անուած են Տեոմեւեալքս:

Կաւկասի արդիւնաբերութեան գլխաւոր վաճառատեղին է Ռուսաստան: 1869էն ի վեր, յորում արդիւնաբերութիւնը 1,685,229 տուգ էր, առ տակաւ տակաւ նշանաւոր քանակութեամբ բարձրացաւ՝

1870	.	.	.	1,704,465
1875	.	.	.	6,285,728
1880	.	.	.	20,736,949
1885	.	.	.	115,000,000
1889	.	.	.	206,897,000 տուգի:

Կաւկասեան արդիւնաբերութեան կենդրոնն է Պաքոսի շրջակայքը՝ որ քարիղի գրելթէ 99% կ'արտադրէ:

Քարիղի աղբիւրներն Պաքոսէն շատ Տեոմ շին: Պեղեալ վայրը 700—900 ոտքէ աւելի խորութիւն չունին: Քարիղը կը գտնուի երրորդ խաւին մէջ (Tertiärschichte): Աննէն նշանաւոր աղբիւրները Պաքոսանի եւ Սպպունիի

